

diyojen

sen beni aşağılayabilirsin
ama ben aşağılanmam

Vazgeçerek özgürleşmenin felsefesi

DESTEK YAYINLARI: 1201
FELSEFE: 14

DIYOJEN / SEN BENİ AŞAĞILAYABİLİRSİN AMA BEN AŞAĞILANMAM
Yayına Hazırlayan: Aslı Perker

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumaloğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmegül
Editör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak

Destek Yayınları: Ocak 2020
1.-5. Baskı: Ocak 2020
6.-7. Baskı: Şubat 2020
8.-9. Baskı: Mart 2020
10.-11. Baskı: Mayıs 2020
12. Baskı: Temmuz 2020
13.-14. Baskı: Ağustos 2020
15.-16. Baskı: Kasım 2020
17.-18. Baskı: Ocak 2021
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-732-2

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42 – Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkan.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

diyojen
sen beni
aşağılayabilirsin
ama ben
aşağılanmam

Vazgeçerek özgürleşmenin felsefesi

Yayıma Hazırlayan: Aslı Perker

Önsöz

Kalabalıgız, hem de çok. Büyükşehirlerde neredeyse yollarda yürüyemeyeceğiz. Kalabalıklar olarak dünyada sömürmediğimiz şey kaldı mı acaba? Yeraltını, yerüstünü, esen rüzgârı bile sömürdük. Her şey bizim için. Her şey insanlar için belledik. Yerdeki yılanın derisini ayağımıza geçirdik, kuzunun postunu sırtımıza. Önümüze çıkan ağacın meyvesini yedik, yemekle kalmadık, onu ona aşıladık, bunu şuna, yeni türler ürettik. Düşünün ki bir enginarı bulduk, o sert kabuklarını tek tek soyduk, kalbine ulaştık, tüylerini yolduk, pişirdik, onu da yedik. Doğanın verdiğini aldık, dahasını istedik, vermezse zorla aldık. Yaktık. Yıktık. Ateşin bulunması serebrumumuzda 16 milyar nöronumuzun olmasını sağladı, bizi hayvanlardan ayır kıldı, ama dünyayı yaktık yahu! Yerdeki kumu aldık, bir şeylerle karıştırdık, tonlarcasını yerkürenin üstüne yığdık da yığdık. Yığdıkça çoğaldık, çoğaldıkça yığdık. Bir an durup düşünmedik, bu dünya ne kadar yük kaldırır diye. Belli ki şu güzelim yerküremiz bize nefes aldirmek istedi, kim bilir belki de dışarıdaki bir şeylerden korumak için üzerimize bir perde çekti, ama yok, biz onu da delmek için elimizden geleni yaptık.

Her şeyimiz olsun istedik. Çantalarımız, ayakkabılarımız, kıyafetlerimiz, evlerimiz, arabalarımız. Bir tane vardı, bir tane daha olsun dedik. Fabrikalarımız olsun, çalışanlarımız olsun, onlara az, bize çok olsun.

Güce tapalım dedik. En çok bilen olalım, en çok söyleyen, en çok dinlenen, hatta yeri gelirse en çok korkulan. Bize kimseler cevap veremesin. Pek çok şey satın alabilelim, insanlar dahil, sevgi dahil, saygı dahil. Kor-tejlerle geçelim istedik, kenarda insanlar dursun baksın.

Bir zamanlar çıplak ayak topraktaydık, yok dedik, kat çikalım, yükseldikçe yükseldik. Bir ağaca altından değil tepesinden bakar olduk. Yeri öyle pislettik ki göğe çıkıp ciğerlerimizi havayla doldurduk. Ama üzerimize yağın kurumu fark edemedik. Sinsi sinsi bacadan çıkan, tepemizdeki kanatlıdan saçılan gazı solumaya razı olduk.

Kablolar her yerimizi sardı. Ne kadar kablosuz olsak aslında bir yerlere, birilerine bağlıydık. Aslında geldi o kablo boğazımıza dayandı, etrafına dolandı, ama biz yine de vazgeçemedik.

Vazgeçmek... Kolay mı? Bu satırları yazan ben vazgeçebilir miyim? Hadi bırak deseler elindeki şu telefonu? En basitinden. Bir telefon. Bırakabilir miyim? On tane bahane sayarım neden bırakamayacağıma dair. Çık deseler evinden. Şimdi hemen, üzerine tek bir ceket at, ayağına bir çift ayakkabı, belki o bile yok, çık dışarı. Her şeyi geride bırak. Bahane uydurmayı bırak. Çıkabilir miyim? Sanmam.

Tarihte bunu yapabilen biri vardı. Sinoplu Diyojen. Hani şu “Gölge etme başka ihsan istemem” diyen Diyojen. Kinik felsefenin kurucularından biri ve en tanınmış ismi olan Diyojen. “Köpek” Diyojen. Bir köpek gibi yaşamaya gönüllü olan Diyojen.

Bu kitap Kinik felsefe ve Diyojen’i anlatıyor. Bu kitap ne kadar çok şey yüklediğimizi ve o yükleri bırakmanın ne kadar zor olduğunu anlatıyor. O yükler bıraktığında ise nasıl da özgür, korkusuz olacağımızı.

Size sunduğumuz yumuşacık, sadece tatlı öğütler içeren bir kitap değil. Yer yer Diyojen’in sert karakteriyle dil de sertleşiyor, söylemler de. Belki de duymak istemediklerinizi duyacağınız yerler bile var. Ama Kinik felsefenin temelinde zaten insanların duymaktan kaçtığı gerçekleri kabullenmek yatar. Dünyanın en zor şeyi nedir diye sorsanız, ben gerçekleri kabul etmek derim. Görmek? Görmekte bir şey yok, ama kabul etmek, içine sindirmek zordur. İşte bu zorlu koşuda Diyojen kılavuzunuz, yolunuz açık olsun.

Aslı Perker

*“Hayattaki
en güzel şey
basit
konuşmaktır.”*

"Fakirlik insanı felsefeye iter."

Kinik Latineden gelen bir kelime. Kynikos: Köpek gibi demek. Felsefenin kurucusu Antisthenes, fakat yaşayış şekli, günümüze kadar gelen sözleri, varlığıyla akıllarda esas kalan, tarihte hakkında çok konuşulan filozof Diyojen.

Diyojen Kinik felsefenin içine doğmuyor. Zira felsefenin çıktığı topraklardan uzakta, Anadolu'nun kuzeyinde, Sinop'ta dünyaya geliyor. Varlıklı, kuyumcu bir babanın oğlu. Babası aynı zamanda Sinop'taki devlet bankasından da sorumlu olan bir bankacı. Ancak sahte para basıp kalpazanlığa soyununca baba oğul Anadolu topraklarından sürgün ediliyorlar. Yolculuk? Önce Delphoi, sonra Atina.

Varlıktan yokluğa düşüyorlar. Yiyecek ekmekleri yok. Belki de kader dediğimiz şey vardı. Belki de hayat, birbiri ardına yaşanan olaylar Diyojen'i olması gereken kişi olmaya hazırlıyordu. En nihayet fareler bile kıyıda

köşede yiyecek lokma bulabilirken Diyojen Atinalıların asla mutfaklarına sokmayacağı, tiksinererek baktıkları bir adam halini almıştı. “Fakirlik insanı felsefeye iter. Hiçbir şey sahibi olmayan insan nefisini köreltmeyi öğrenir.” Diyojen böyle demişti. O fareye bir hayli dikkatle bakmış olmalı.

“Oradan oraya koşuşturan, karanlıktan korkmayan, hiçbir şey ile ilgilenmeyen bir fare. İşte bütün zorluklardan nasıl çıkılabileceğini gösteren bir yol.”

İşte o bulduğu yol felsefedir. Kinik felsefe. Temelinde doğayla uyumlu yaşamının olduğu bir felsefe. Antisthenes bir zaman insanları felsefe düşünmeye ikna etmeye çalışmış, ancak başaramayınca bırakıp köşesine çekilmiştir ve kesinlikle yanına yeni bir öğrenci yaklaştırmamaktadır. Eline asası yaklaşıp vuracak kadar Kinik felsefenin kabalığını da yansıtmaktadır. Ancak Diyojen yanından ayrılmaz, başını uzatır ve şöyle der:

“Hadi vur. Sen benimle konuşana kadar beni senden uzaklaştıracak kadar sert bir cisim bulamayacaksın.”

Bu basit cümle aslında Kinik felsefeye tam bir boyun eğişin en güzel göstergesi. Açıklayayım. Kinik felsefede acıya boyun eğmek yoktur. Ne ruhen ne de bedenlen. İster birinin sopası canını acıtsın, ister doğa koşulları,

bir Kinik umursamaz. Çünkü gelinen mertebede artık o acıyı hissetmez. Ölmeden ruhu bedeninden ayrılmış gibidir. İkisi arasına mesafe koyarak kendini uzaktan seyrederek. Beyninin acı hisseden kısmını bir düğme varmışçasına kapar. Diyojen'den birkaç yüzyıl sonra yaşamış olan başka bir filozof Lucian biraz da şakaya vurarak Diyojen'in felsefesini Diyojen'in dilinden şöyle anlatır:

“Her şeyden önce seni bütün lükslerinden arındıracağım. Fakirliği tattıracağım. Üzerine eski püskü bir aba giydireceğim. Sonra seni bir ırgat gibi çalıştıracam. Ta ki yorgunluktan bayılana kadar. Yerde uyuyacaksın. Sudan başka bir şey içmeyecek ve ne bulursan onu yiyeceksin. Eğer para bulursan onu denize atmanı söyleyeceğim. Karımı, çocuklarını, ülkeni düşünmeyi bırakacaksın, bunların hepsi sana birer saçmalık gibi gelmeye başlayacak. Aileni bırakıp ya mezarlıkta, ya bir kulede ya da bir fiçimin içinde yaşamaya başlayacaksın. Böyle bir hayatla inan bana Pers kralından daha mutlu olacaksın. Seni bir işkence tahtasına bağlayacak olsalar bile umursamayacaksın. İnatçı ve kararlı olmalısın. Karşına çıkan kim olursa olsun aynı şekilde umursamaz davranmalısın. Karşındaki kral da olsa sıradan bir insan da aklından geçeni aynı şekilde söyleyeceksin ki herkesin hayranlığını kazanasın.”

Lucian ne kadar abartmaya çalışmış olursa olsun, biliyoruz ki Diyojen aslında tam da böyle yaşamıştır.

Doğa şartlarının sertliğiyle uyum içinde yaşayabilmek için kendi sınırlarını biraz daha itmiştir. Sağlam akıl sağlam vücutta bulunur misali önce bedenini sağlamlaştırmayı hedef edinmiştir. Karların içinde çıplak ayakla yürümüştür. Kumlarda yuvarlanmıştır. Rüzgâra doğru yol almıştır. Üzerinde sadece bir aba vardır, hepsi bu. Yeri geldiğinde ikiye katlayıp başının altına yastık yaptığı bir aba. Sırtındaki çantada sadece acı bakla ve kitap taşımıştır. O da tabii bulabilirse. Diyojen yemeği sadece bulabildiği zaman yer. Ne kadar olursa. Bazen yerden topladığı kırıntılardır bunlar, bazen de sebze artıkları.

“Zenginler ne zaman isterlerse fakirler ne zaman yiyebilirlerse yerler. İnsanlar yemek için yaşıyorlar, ben ise yaşamak için yiyorum.”

“Felsefe insanı tek bir kuruş
sahibi olmadan zengin yapar.”

*“Bir Őehir pahalı
ya da ucuz
deęildir.
İnsanlar
ucuz ya da
pahalı yaŐar.”*

*“Başkası için
endişelendiğinde
kendini
unutursun.”*

“Sen beni aşağılayabilirsin ama ben aşağılanmam.”

Bu diyeceğimi yadırgayabilirsiniz, ancak Kinik felsefede dilenmek normaldir. Hatta Diyojen kendisine bir yemek verildiği zaman ya da bir eve yemeğe davet edildiği zaman bunu kesinlikle bir iyilik gibi görmez, hak ettiğini düşünür. Dünyada var olması yeterlidir.

“Daha önce bir dilenciye yemek verdiysen bana da ver, vermediysen ben ilk olayım.”

İnsana ilk bakışta insanlık onurunu sorgulatan bu cümleyle barış imzaladığınız anda Diyojen’i ve Kinik felsefeyi anlamaya başlarsınız. Bu felsefede utanmak hissi yoktur. Sanırım tüm felsefeler içinde insanın üzerindeki her şeyi kemiğine kadar sıyıran, onu en yalın haliyle bırakan tek felsefedir. Daha iyi açıklamaya çalışayım.

Kabul etmek istemesek de hepimizin içinde bir hamlık var. Bir olmamışlık. Yer yer kötülüğe dönüşebilecek, çok derinlerde aramamız gereken bir duygu. Kinik felsefe bunu baştan kabul eder ve Diyojen yine buna gerçek bir örnek teşkil eder. Bir kabalık vardır onun yaşam şeklinde. Bizim saklamaya çalıştığımız her tür kötücül tavır, düşünce ortadadır, açıktır. Kısacası yalan bir hayata inanılmaz. Zannetmeyin ki bundan iki bin beş yüz yıl önce yaşam şekli buna müsaitti. Sanmayın ki medeni olmayan bir yaşam tarzı vardı. Milattan önce dört yüzüncü yıl Atina'sı tam tersine altın çağını yaşıyordu. Kültür, sanat, felsefe şehirden taşıyordu. Sosyal yaşam kuralları bugünkünden elbette farklıydı. Örneğin dışarıda yemek yemek bile ayıp olarak görülürken Diyojen kendini sokakta tatmin ederdi. Aşağılanmayı göze alarak. Daha doğrusu aşağılanmayı umursamamaya ve hatta böyle bir duygu zaten yokmuş gibi davranarak. Böyle bir duygu yok. Kelimesi yok.

“İyi bir insan aşağılandığında bunu umursamaz.”

Buradaki iyilikten kastı kendi inandığı erdemle yaşamaktır. Hayatı tamamı ile gerçektir. Olmadığı biri gibi davranmaz. Ve ona bakılacak olursa herkes aslında kendisinden farklı bir yüzünü göstermektedir. Toplum insanı buna iter. Başkaları ona aşağılandığını hatırlattığı zaman da cevabı vardır:

“O aşağılamış olabilir ama ben aşağılanmadım.”

Etkenlik ve edilgenlik kavramları sanırım en yerli yerinde Diyojen tarafından kullanılmıştır. Edilgen fiiller sanki onun lügatinde yer almamaktadır. Aşağılanmayı, yüzüne karşı alay edilmesini, nefret edilmeyi göze alan bir yaşam sürmeyi tercih etmiştir. Yine Lucian’ın tasviriyle Diyojen’den dinliyoruz:

“Konuşmalarında saldırgan olmalısın, hatta bir köpek gibi hırlamalısın. Somurtmalısın ve yüz ifadenle uyumlu bir yürüyüşün olmalı. Diyeceğim o ki her şeyin vahşi ve hayvani olmalı. Bütün mütevazılığı, efendiliği bir kenara bırakmalısın. Uyumlu olmaya çalışmamalısın. Yüzün asla kızarmamalı, utanmamalısın. En kalabalık yerleri seç ve oraya gidip tek başına kal, kimseyle konuşma. Kimsenin sana yaklaşmasına izin verme. Gücünü baltalamalarına izin verme. Pek çok kişinin kendi özelinde bile yapamayacağı, çok cesurca şeyleri herkesin önünde yap. Şehvet duygularını tatmin edecek en absürd yolları seç. Eğer istersen bir ahtapot ya da mürekkepbalığını çiğ çiğ ye ve öl. Sana vaat edebileceğimiz mutluluk budur.”*

* Bunun Diyojen’in ölüm sebebi olduğuna dair bir inanış vardır.